

Verfijnde praktijk: de derde fase van implementatie

Verfijnde praktijk	17.	Nadat leerlingen met maatjes of teams hebben overlegd (DDU/GH), volgt klassikale uitwisseling waarbij leerlingen willekeurig worden geselecteerd om het maatjesduo of team te vertegenwoordigen. Teampunten worden toebedeeld en successen worden gevierd.	
	18.	Tijdens klassikale uitwisseling vatten leerkrachten samen, tackelen ze misconcepties of onjuistheden en zetten ze aan tot denken door gerichte vragen te stellen.	
	19.	Tijdens klassikale uitwisseling vragen leerkrachten aan leerlingen om succesvol en onsuccesvol gebruik van de strategieën te delen zoals: verhelderen, vraag & antwoord, voorspellen en samenvatten.	
	20.	Leerkrachten stimuleren en motiveren leerlingen om het samenwerken te verbeteren door het gebruik van teampunten.	
	21.	De leerkrachten modelen de vaardigheden die nodig zijn om aan de slag te kunnen samen met andere leerlingen.	
	22.	Leerkrachten faciliteren maatjes-/teambesprekingen en leerling interacties door herhaling van de opdracht, het stellen van vragen, het uitbreiden van de vragen en het uitdagen van teams om de diepte van de discussie te vergroten en individuele vooruitgang te garanderen. Belangrijk hierbij zijn de kwaliteit van de discussie, uitdagende vragen en het benadrukken van de meerwaarde van samen tot een oplossing te komen.	
	23.	Leerlingen spreken in volledige zinnen met details wanneer ze antwoord geven op vragen van leerkrachten.	
	24.	Maatjes ondersteunen elkaar op een effectieve manier wanneer ze moeilijke woorden tegenkomen. Maatjes praten met elkaar over de inhoud van het verhaal.	
	25.	*Leerlingen maken gebruik van tips en tops om hun eigen leerprestaties te verbeteren (leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, gebruik van strategieën, woordenschat, begrijpend lezen en het samenwerken).	
	26.	*Leerlingen zijn betrokken in uitdagende discussies, waarin ze bewijzen leveren vanuit de tekst om hun antwoord te ondersteunen. Bij schrijven: leerlingen geven doordachte reacties gedurende het bespreken van de geschreven tekst.	
	27.	Leerlingen gebruiken een afvinklijst om elkaar feedback te geven tijdens het schrijfproces.	
	28.	Leerlingen weten op welk niveau ze lezen en kunnen vertellen wat ze moeten doen om hun leesprestaties te verbeteren.	
	29.	Leerlingen weten op welk niveau ze schrijven en kunnen vertellen wat ze moeten doen om hun schrijfprestaties te verbeteren.	

**Alleen van toepassing bij M6 t/m Plus*

Toelichtingen en tips bij de derde fase van implementatie

17. Nadat leerlingen met maatjes of teams hebben overlegd (DDU/GH), volgt klassikale uitwisseling waarbij leerlingen willekeurig worden geselecteerd om het maatjesduo of team te vertegenwoordigen. Teampunten worden toebedeeld en successen worden gevierd.

Groep 1/2	M3 t/m E5	M6 t/m Plus
-----------	-----------	-------------

- De leerkracht selecteert leerlingen willekeurig om het maatjesduo/team vertegenwoordigen.
- De leerkracht motiveert leerlingen om de teamideeën te delen.
- De leerkracht benadrukt de verantwoordelijkheid van het team voor het succes van elke leerling.
- De feedback van de leerkracht verbindt de kwaliteit van het antwoord van een leerling met de voorbereiding van het team op de klassikale uitwisseling.
- De leerkracht waardeert een goede samenwerking altijd met het geven van teampunten.
- Teams weten hoe en waarom ze de punten hebben verdiend.
- Alle teams krijgen gedurende de week de mogelijkheid om geselecteerd te worden tijdens de klassikale uitwisseling (door de willekeurig gegeven beurten).

Tips

- Observeer regelmatig de kwaliteit van het samenwerken tijdens het maatjes-/teamoverleg. Bekijk eventueel ook de teamlijsten om te zien met welke samenwerkvaardigheid dit team moeite heeft.
- Kijk naar de scorelijst weektoetsen, individuele cijferlijsten (DIA-toetsen/Cito): waar hebben de leerlingen moeite mee? Bespreek met het team wat de volgende stap is die dit team moet nemen. Overleg met het team wat leerlingen die bepaalde onderdelen wel beheersen kunnen doen om het team verder te helpen.
- Kijk naar de mate waarin de ijslollystokjes met namen en nummers ingezet worden bij het geven van willekeurige beurten.

Bronnen

- Teamlijsten, scorelijst weektoetsen, individuele cijferlijsten
- Implementatielijst eerste en tweede fase
- Aantekeningen van de observatie
- Pot ijslollystokjes met daarop de namen van de leerlingen
- Pot ijslollystokjes met daarop de nummers 1 t/m 4 (of 5)
- Posters: 'Hoe werken we samen?', 'Denken-Delen-Uitwisselen' en 'Genummerde Hoofden'
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

18. Tijdens klassikale uitwisseling vatten leerkrachten samen, tackelen ze misconcepties of onjuistheden en zetten ze aan tot denken door gerichte vragen te stellen.

Groep 1/2	M3 t/m E5	M6 t/m Plus
-----------	-----------	-------------

- De leerkracht gebruikt tijdens klassikale uitwisseling opmerkingen die gedeeld zijn door willekeurig geselecteerde leerlingen om een overzicht te geven van belangrijke punten die leiden tot beheersing van lesdoelen.
- De leerkracht gebruikt klassikale uitwisseling om te bespreken wat voor bijzonderheden/zorgen hij/zij heeft opgemerkt tijdens de teamdiscussie.
- De leerkracht breidt het denken van leerlingen uit met bedachtzame vragen die analyse, synthese en evaluatie vereisen.
- De leerkracht vat het lesbegrip van leerlingen samen en corrigeert het.
- De leerkracht gebruikt klassikale uitwisseling voor instructiedoeleinden, terwijl de focus blijft op de leerling en op de resultaten van het overleg in het team.

Tips

- Observeer regelmatig de kwaliteit van het samenwerken tijdens het maatjes-/teamoverleg. Bekijk eventueel ook de teamlijsten om te zien met welke samenwerkvaardigheid dit team moeite heeft.
- Stel vragen aan het team om tot de kern van het probleem te komen.
- Geef ruimte om de ideeën en zorgen - die ontstaan zijn tijdens een teamoverleg - uit te wisselen met de groep en laat de andere teams tips en tops geven. Model eventueel goede samenwerkvaardigheden.
- Vat steeds hardop goede ideeën/antwoorden samen die door een team gegeven worden en verbind hier het geven van teampunten aan.

Bronnen

- Eventuele aantekeningen van de observatie
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend Leren M3 t/m Plus

19. Tijdens klassikale uitwisseling vragen leerkrachten aan leerlingen om succesvol en onsuccesvol gebruik van de strategieën te delen, zoals verhelderen, vraag & antwoord, voorspellen en samenvatten.

M3 t/m E5	M6 t/m Plus
------------------	--------------------

- Na het duolezen en overleg in het team, vraagt de leerkracht teams om een voorbeeld van strategiegebruik te noemen.
- Leerlingen delen voorbeelden van succesvol strategiegebruik binnen hun team.
- Leerlingen delen voorbeelden van onsuccesvol strategiegebruik binnen hun team en hoe dit is opgelost d.m.v. klassikale uitwisseling (bijvoorbeeld door het krijgen van feedback van andere teams).
- Feedback van de leerkracht stimuleert teams om elk teamlid te ondersteunen bij het behalen van beheersing van strategieën.
- Teams worden beloond met punten als ze verslag doen van strategiegebruik.
- De leerkracht moedigt leerlingen aan om het gebruik van spiekbrieven te delen tijdens klassikale uitwisseling.

Tips

- Observeer regelmatig de kwaliteit van het samenwerken tijdens het maatjes-/teamoverleg. Bekijk eventueel ook de teamlijsten om te zien met welke samenwerkvaardigheid dit team moeite heeft.
- Creëer een veilige omgeving voor het verslag doen van onsuccesvol strategiegebruik. Waardeer de durf en eerlijkheid van leerlingen hardop. Model vervolgens hoe de leerlingen de juiste strategie op een succesvolle manier kunnen inzetten.
- Blijf de groep uitdagen. Als er geen onopgeloste uitdagingen meer zijn, kan het zijn dat het lesmateriaal te makkelijk is of dat een strategie al beheerst wordt.

Bronnen

- Spiekbrieven
- Werkschriften/teamboekjes
- Teamlijsten, scorelijst weektoetsen, individuele cijferlijsten
- Implementatielijst eerste en tweede fase
- Eventuele aantekeningen van de observatie
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

20. Leerkrachten stimuleren en motiveren leerlingen om het samenwerken te verbeteren door het gebruik van teampunten.

Groep 1/2	M3 t/m E5	M6 t/m Plus
-----------	-----------	-------------

- M3 t/m E5: de leerkracht kiest een samenwerkdoel voor verbetering per week.
- M6 t/m Plus: teams geven hun samenwerkdoel voor verbetering aan per les/week.
- De punten behorende bij de doelen worden opgeschreven op teamlijsten.
- Leerlingen evalueren hun scores op de teamlijsten om nieuwe doelen te stellen die ze direct kunnen verbeteren.
- De leerkracht helpt leerlingen om hun prestaties te overdenken en te begrijpen hoe de scores aan elkaar gerelateerd zijn (goede teamprestaties op begrijpend leesvragen zouden moeten leiden tot goede individuele begrijpend leesprestaties).
- Motivatie voor het stellen van doelen kan beginnen met een focus op het behouden van goede teamresultaten.
- De leerkracht begeleidt leerlingen stapsgewijs met het stellen van doelen ter ondersteuning van de prestaties op lange termijn.

Tips

- Plan observaties als de leerlingen hun scores evalueren en nieuwe doelen stellen.
- Registreer de behaalde doelen.
- Laat de teams de behaalde doelen bewijzen.

Bronnen

- Teamboekjes en teamlijsten
- Leerkrachtregistratie behaalde doelen
- Diploma's (M3 en E3)
- Implementatielijst eerste en tweede fase
- Eventuele aantekeningen van de observatie
- Poster: 'Hoe werken we samen?'
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

21. De leerkrachten modelen de vaardigheden die nodig zijn om aan de slag te kunnen samen met andere leerlingen.

Groep 1/2	M3 t/m E5	M6 t/m Plus
-----------	-----------	-------------

- Leerlingen worden aangemoedigd en geholpen om de verantwoordelijkheid te nemen om voor zichzelf te zorgen tijdens dagelijkse routines.
- Leerkrachten plannen en modelen activiteiten waarbij kinderen samen moeten werken.

Tips

- Model strategieën en samenwerkvaardigheden gedurende de hele les:
 - verplaats je in het denkproces van de leerling
 - denk hardop vanuit de ik-vorm
 - houd het kort, beperk wat je zegt
 - zeg waarom je iets denkt: leg een relatie met de tekst
- Spreek verwachtingen uit gedurende de hele les.
- Bespreek de samenwerkvaardigheden nogmaals met de leerlingen.
- Maak gebruik van collegiale consultatie en observeer het modelen van de leerkracht.

Bronnen

- Implementatielijst eerste en tweede fase
- Handleidingen bij de leesboeken
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

22. **Leerkrachten faciliteren maatjes-/teamdiscussies en leerling interacties door herhaling van de opdracht, het stellen van vragen, het uitbreiden van de vragen en het uitdagen van teams om de diepte van de discussie te vergroten en individuele vooruitgang te garanderen. Belangrijk hierbij zijn de kwaliteit van de discussie, uitdagende vragen en het benadrukken van de meerwaarde van samen tot een oplossing te komen.**

Groep 1/2	M3 t/m E5	M6 t/m Plus
------------------	------------------	--------------------

Leerkrachten vragen zich soms af wat hun rol is wanneer er in duo's of teams wordt gewerkt. De rol van de leerkracht is actief te ondersteunen of de leervooruitgang te stimuleren en te maximaliseren.

- Dit is een goede gelegenheid om de leervaardigheden en feitelijke kennis en vaardigheden van leerlingen te beoordelen.
- Het niveau van maatjes- en teamdiscussies kan verbeterd worden door inmenging van de leerkracht. Hierbij kan men denken aan het stellen van sleutelvragen en de leerlingen eraan te herinneren om bepaalde vaardigheden te gebruiken voor het maken van connecties.
- De leerkracht neemt vaak deel aan maatjes- en teamdiscussies, maar moet dit niet overnemen en 'les gaan geven'.
- Leerlingen zullen de leerkracht niet snel vragen stellen vanwege het gebruik van de 'Vraag Drie voor Mij'-strategie. Zij kunnen wel de leerkracht betrekken in de discussie en luisteren naar de adviezen en aanwijzingen die de leerkracht biedt.

Tips

- Wanneer de leerkracht van mening is dat er een algemeen punt besproken moet worden dat van toepassing is voor de hele groep, dan kan de leerkracht door middel van het stiltegebaar de aandacht van leerlingen krijgen en dit bespreken voor een succesvol verloop van de taak.
- Leerkrachten moeten zich geen zorgen maken om het feit dat zij niet voor de groep staan en klassikaal lesgeven. De kwaliteit van de les wordt immers bepaald door de vooruitgang en de taakgerichtheid van de leerlingen.
- Vergeet niet om erkenning uit te spreken en punten te geven wanneer leerlingen goed bezig zijn met de taak.
- Dit is een goede gelegenheid om per team verbeterpunten en focuspunten te bespreken en de manieren waarop dit te bereiken is. Het kan gaan om teams die problemen ervaren, maar ook om teams die het goed doen en naar hogere doelen en vaardigheden toe kunnen werken.
- Geluidsoverlast kan een probleem zijn. Een bewust gebruik van een 'overlegstem' moet te horen zijn in de groep. Wanneer het te stil is kan dit juist duiden op weinig discussies. Wanneer er sprake is van geluidsoverlast kan de leerkracht bespreken wat een juist volume is voor het overleg met maatjes en teams.
- Leerkrachten moeten de problemen die zij tegen kwamen eerlijk bespreken met de groep (problemen moeten wel als algemene punten worden besproken en niet specifiek gericht op een team of individu). De leerkracht kan vervolgens modelen hoe leerlingen kunnen verbeteren in een bepaalde vaardigheid of om vooruitgang te boeken in leergedrag. Het gebruik van modeling maakt het voor de leerlingen duidelijker om te begrijpen hoe zij hun vaardigheden kunnen verbeteren.

- Tijdens de evaluatie van een maatjes-/teamdiscussie moet de leerkracht verwijzen naar specifieke discussiepunten, inventieve ideeën vieren en deze gebruiken om verdere discussie te stimuleren.

Bronnen

- Poster: 'Hoe werken we samen?'
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

23. Leerlingen spreken in volledige zinnen met details wanneer ze antwoord geven op vragen van leerkrachten.

M3 t/m E5	M6 t/m Plus
-----------	-------------

- De antwoorden van leerlingen zijn geformuleerd in volledige en uitgebreide zinnen.
- Ja/nee antwoorden worden gegeven met details en onderbouwingen.
- Wanneer antwoorden van leerlingen onvolledig zijn, dan worden deze uitgebreid met hulp en ondersteuning van de leerkrachten.

Tips

- Geef ruimte om het spreken in volledige zinnen te oefenen binnen maatjesduo/team d.m.v. DDU/GH.
- Beloon het antwoorden in een volledige zin steeds met punten.
- Model het spreken en antwoord geven in volledige zinnen.

Bronnen

- Implementatielijst eerste en tweede fase
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus
- Handleidingen M3 en E3 en handleidingen bij de leesboeken B4 en M4, onderdeel 'Correcte en complete zinnen'

24. Maatjes ondersteunen elkaar op een effectieve manier wanneer ze moeilijke woorden tegenkomen. Maatjes praten met elkaar over de inhoud van het verhaal.

M3 t/m E5

M6 t/m Plus

- Maatjes verdelen de beurten tijdens het hardop lezen en het navertellen van het verhaal.
- Maatjes zijn in staat elkaar te helpen en suggesties te geven voor strategieën.
- Leerlingen zijn elkaar routinematig aan het navertellen wat ze hebben gelezen.
- Maatjes gebruiken strategieën om moeilijke woorden aan elkaar uit te leggen.

Tips

- Observeer tijdens het duolezen een aantal maatjes. Als er zich geen moeilijkheden voordoen tijdens het lezen, vraag de leerlingen dan hoe ze te werk gaan als er zich een moeilijkheid voordoet.
- Kijk hoe maatjes elkaar helpen (hints, modellen, etc.). Geef hiervoor punten en benoem deze voorbeelden bij de klassikale uitwisseling/afsluiting van de les.

Bronnen

- Implementatielijsten eerste en tweede fase
- Spiekbrief 'Verhelderen'
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

25. Leerlingen maken gebruik van tips en tops om hun eigen leerprestaties te verbeteren (leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, gebruik van strategieën, woordenschat, begrijpend lezen en het samenwerken).

M6 t/m Plus

- Leerlingen begrijpen de criteria waaraan ze moeten voldoen.
- Teamgenoten geven elkaar effectieve suggesties om hun antwoorden te verbeteren.

Tips

- Observeer de leerlingen tijdens het samenwerken.
- Model strategieën die leerlingen kunnen gebruiken om hun leerprestaties te verbeteren.
- Geef ruimte aan de teams om elkaar tips en tops geven.
- Creëer een veilige omgeving voor het geven van tips en tops. Waardeer de durf en eerlijkheid van leerlingen hardop.
- Model hoe de leerlingen het geven van tips en tops op een succesvolle en respectvolle manier kunnen inzetten.

Bronnen

- Spiekbrieven
- Afvinklijst schrijfpdracht

26. Leerlingen zijn betrokken in uitdagende discussies, waarin ze bewijzen leveren vanuit de tekst om hun antwoord te ondersteunen. Bij schrijven: leerlingen geven doordachte reacties gedurende het bespreken van de geschreven tekst.

M6 t/m Plus

- Alle leerlingen zijn betrokken bij de teamdiscussies.
- Leerlingen dagen elkaar uit om hun denkstappen te verwoorden.
- Leerlingen verwachten van elkaar dat ze bewijs leveren vanuit de tekst.
- Leerlingen breiden hun discussies uit met vragen en geven elkaar bedachtzame antwoorden.
- Met minimale inbreng van de leerkracht slagen leerlingen erin om door discussies hun begrip van de tekst uit te breiden of om geschreven teksten te verbeteren.

Tips

- Observeer het samenwerken
- Model hoe een teamdiscussie meer diepgang kan krijgen door vragen te stellen en je idee uit te leggen en door bewijzen aan te leveren uit de tekst.
- Geef punten voor het toepassen van de samenwerkvaardigheid 'Leg je idee uit en stel vragen'.
- Laat leerlingen vertellen over hun teamdiscussies:
 - Door te laten beschrijven wat er gebeurt als een teamdiscussie heel goed gaat.
 - Door te laten beschrijven hoe hun teamdiscussie kan worden verbeterd.
 - Door te laten beschrijven hoe teamdiscussie kan leiden tot meer begrip en betere schrijfvaardigheden.

Bronnen

- Poster: 'Hoe werken we samen?'
- Gebruikswijzer Wings
- Handleiding Samenwerkend leren M3 t/m Plus

27. Leerlingen gebruiken een afvinklijst om elkaar feedback te geven tijdens het schrijfproces.

B4 t/m E5

M6 t/m Plus

- Alle maatjes gebruiken de afvinklijst/het stappenplan om elkaar te helpen bij het schrijven.
- Verwachtingen voor het gebruik van de afvinklijst zijn duidelijk voor de leerlingen.
- De leerkracht herinnert de leerlingen eraan om de afvinklijst te gebruiken.

Tips

- Bekijk voorafgaand aan de schrijfpdracht de afvinklijst op het digibord.
- De leerlingen controleren na het schrijven van de kladversie hun werk met de afvinklijst.
- Observeer of de afvinklijst gebruikt wordt tijdens het schrijven.
- Controleer of het werk voldoet aan de punten op de afvinklijst. Evalueer de schrijfpdracht aan het einde van de les en bespreek of de schrijfpdracht aan alle punten van de afvinklijst voldoet.

Bronnen

- Aantekeningen van de observatie
- Afvinklijst schrijfpdracht
- Werkschriften/teamboekjes

28. Leerlingen weten op welk niveau ze lezen en kunnen vertellen wat ze moeten doen om hun leesprestaties te verbeteren.

M3 t/m E5

M6 t/m Plus

- Leerlingen praten met elkaar over hun leesniveau en over wat ze moeten doen om zich te verbeteren.
- Leerlingen weten of ze op, onder of boven het verwachte leesniveau presteren.
- Leerlingen laten zien dat ze het gevoel hebben dat ze zelf inbreng hebben in hun eigen leren.
- Leerlingen delen reflecties of beschrijvingen over hun eigen groei, zoals verbeterde leesprestaties etc. Ze kunnen wellicht benoemen welke vaardigheden hun helpen om de beste prestaties te behalen.

Tips

- Praat met leerlingen over hun leesniveau. Bespreek hoe ze weten op welk niveau ze lezen en op welke manier ze hun leesvaardigheid kunnen verbeteren. Noteer de bevindingen.
- Plan na een paar weken opnieuw een gesprek in met leerlingen en bespreek op welke manier de leerlingen aan hun doelen hebben gewerkt. Noteer de bevindingen en evalueer het leerproces.

Bronnen

- Aantekeningen van de gesprekken
- Resultaten individuele leestoetsen

29. Leerlingen weten op welk niveau ze schrijven en kunnen vertellen wat ze moeten doen om hun schrijfstijl te verbeteren.

M3 t/m E5

M6 t/m Plus

- Leerlingen praten met elkaar over hun schrijfniveau en over wat ze moeten doen om zich te verbeteren.
- Leerlingen weten of ze op, onder of boven het verwachte schrijfniveau presteren.
- Leerlingen praten over de inzet van de afvinklijst om hun schrijfstijl te verbeteren.
- Leerlingen delen reflecties of beschrijvingen over hun eigen groei, zoals verbeterde schrijfstijl etc. Ze kunnen wellicht benoemen welke vaardigheden hun helpen om de beste prestaties te behalen.

Tips

Praat met leerlingen over hun schrijfniveau. Bespreek hoe ze weten op welk niveau ze schrijven en op welke manier ze hun schrijfvaardigheid kunnen verbeteren. Noteer de bevindingen.

- Plan na een paar weken opnieuw een gesprek in met leerlingen en bespreek op welke manier de leerlingen aan hun doelen hebben gewerkt. Noteer de bevindingen en evalueer het leerproces.

Bronnen

- Aantekeningen van de gesprekken
- Afvinklijst schrijfofdracht